

De geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

door WILLEM TIP/deel 87

Zaans karakter

De grote uitbreiding van de Westzaanse monumentenlijst blijkt een mijlpaal. Veel bewoners kijken in de jaren tachtig anders naar de traditionele Zaanse huizen. Ze zijn niet alleen maar een overblijfsel van een voorbijgane tijd maar juist een interessant deel van Noord – Hollandse cultuur. Er worden geen huizen uit Westzaan meer verplaatst naar de Zaanse Schans. Aan het Zuideinde, vlakbij de Zuidervermaning verrijst zelfs een groot zeventiende eeuws pand dat in Koog aan de Zaan heeft moeten

Atelier van architect Hans Valk.

wijken voor de industrie. De historische villa Rote aan de Overtoom, in 1970 afgebroken, wordt in 1987 herbouwd in het noorden van het dorp aan het eind van de Gouw. Er gaat wel een jarenlange procedure aan vooraf. Omwonenden bestrijden het bouwplan zonder resultaat tot aan de Raad van State. Op andere plaatsen in het dorp begint men eveneens te restaureren. Er komt belangstelling voor nieuwbouw in historische stijl. Nieuwe houten huizen die in aanzien niet onderdoen voor de monumentenwoningen in de buurt. Ze versterken geleidelijk het karakter van het dorp. Architecten zoals Hans Valk en Han van Leeuwen bouwen houten Zaanse huizen volgens beproefde ambachtelijke beginselen. Vooral in het midden en het zuiden van het dorp verschijnen fraaie voorbeelden van deze historiserende bouw. Andere architecten volgen het historiserend bouwen met wisselend succes na. Zo verrijst bij de Zuidervermaning op de plaats van de oude Zuiderschool een buurtje waarin verschillende stijlen en ideeën op een wat meer toevallige manier samenkomen. Toch groeit Westzaan in het laatste kwart van de twintigste eeuw uit van een 'oud' dorp uit tot een monumentendorp. Een ontwikkeling waaraan de plannenmakers van de jaren zestig allerminst dachten.

Nieuwbouw

Na het midden van de jaren zeventig is het vrijwel gedaan met de traditionele uitbreidingsplannen. De Westzaanse bevolking neemt niet meer toe. In 1988 telt Westzaan 4557 inwoners, nauwelijks meer dan vijftien jaar eerder. In 2004 heeft Westzaan 4587 inwoners. Er staan dan in het dorp 1749 huizen. Daarvan is 21% huur en 79% koop. De enkele nieuwbouwplannen tot het eind van de eeuw dragen nauwelijks bij tot de groei. In elk huis wonen

steeds minder mensen. In 1983 verrijst op het terrein van Molenaars Kindermeel en de weilanden daarachter het 'plan Molenaar'. De straten krijgen er namen van historische molens, De Kersenboom en De Palmboom. In 1985 bouwt men een achttal huizen op een klein terrein tussen de Westzanerdijk en het Zuideinde, ooit het werkgebied van balken- en wagenschotzagers. De straat krijgt de historische naam voor dit grondstuk: Klein Engeland. In 1987 verrijst een aantal huizen op het terrein van de voormalige chocoladefabriek Grootes. De Paradijsvogel wordt de straatnaam. Zo heette in zijn hoogtijdagen ook het bedrijf. In 1993 komt er woningbouw (87 woningen) gereed op het industrieterrein langs de Nauernase Vaart. Dit terrein is in de jaren vijftig met grote verwachtingen opgehoogd. Uiteindelijk heeft zich er één bedrijf gevestigd. De straten krijgen de namen van pakhuizen die ooit in de streek hebben gestaan: Blankenburg, Het Welvaren, Jagerslust en Het Ziedhuijs. Na de eeuwwisseling ontwikkelt men nog nieuwbouwplannen voor het terrein van de voormalige Blauwselfabriek aan de J.J. Allanstraat, op een voormalig fabrieksterrein ten noorden van het Weiver en op verschillende terreinen van de voormalige houthandel Rote aan het Zuideinde.

De laatste jaren van Westzaans Belang

Ook voor de woningbouwvereniging Westzaans Belang wordt het na 1972 rustiger. De vereniging richt zich meer op het bestaande huizenbestand. Onder de leden klinken overigens soms verontruste geluiden. Er zou te weinig aan onderhoud worden gedaan. In 1982 is er zelfs sprake van een wens, het bestuur weg te stemmen. De bestuursleden dreigen daarop zelf met hun vertrek. De voorgenomen coup verzandt. Tot 1985 duurt het voordat de vereniging er weer in slaagt een bouwplan van de grond te brengen: 8 woningen aan het Klein Engeland in Westzaan-zuid. Grotere plannen gaan aan de vereniging voorbij zoals het plan voor de bebouwing van het terrein van Molenaars Kindermeel. Ook blijven ze steken in ruimtelijke en milieu-problemen zoals het plan voor het terrein van Avis (aangekocht in 1999 en later weer van de hand gedaan). Uiteindelijk blijkt de vereniging te klein

Plan Molenaar.

Bestuur woningbouwvereniging Westzaans Belang, vlnr. achterste rij: Martin van 't Veer, Maarten Hos, Jur Arends, S. de Witte voorste rij: Marinus Flipse, Piet Veldhuis, Gerard Vergouwen en K. Oosterhuis-Runia.

voor grote en ingewikkelde plannen. Men besluit tot samenwerking. In april 2004 wordt Westzaans Belang een stichting. Nog datzelfde jaar fuseert die met de veel grotere woningbouwcorporatie Woonmij Zaanstad. Het aantal woningen van Westzaans Belang bedraagt intussen 278. Ook heeft de nieuwgevormde stichting 16 garages. Woonmij Zaanstad fuseert op zijn beurt in juni 2005 met Saenwonen in Zaandam tot de nieuwe woningbouwcorporatie Parteon. Met 18.000 woningen is Parteon een van de grootste corporaties in de Zaanstreek. De andere Zaanse woningbouwcorporaties zijn midden 2005 Goed Wonen in Assendelft, Zaandams Volkshuisvesting en Woningstichting Rochdale.

Tanende voorzieningen

Het dorp groeit niet meer. Dat heeft gevolgen voor de voorzieningen. De Westzaanse middenstand krijgt het steeds moeilijker. Voor de dertig deelnemers aan de Westzaanse Winkeliersvereniging in 1966 biedt het dorp onvoldoende werk. Al voor de vorming van Zaanstad haakt een aantal winkeliers af. In 1973 heeft de vereniging nog maar achttien deelnemers. Het jaar 1974 betekent het einde van maandblad 'Westzaan Nieuws'. Het 79ste nummer is tevens het laatste.

De Westzaanse middenstanders varen op eigen kracht en gelegenheid verder. Het aantal winkels daalt nu snel. In het laatste kwart van de eeuw verdwijnen geleidelijk de meeste vestigingen uit het dorpsbeeld. In het zuiden van het dorp verdwijnt de traditionele middenstand zelfs helemaal. Een rijdende winkel voorziet hier in de dagelijkse levensmiddelen. In het midden en noorden handhaven zich na de eeuwwisseling een kleine tien detailhandelzaken. Zelfstandige slaggers en groentehandelaren zijn in 1970 nog ruim voorhanden. Na 2000 zoekt men ze tevergeefs. Naast enkele niet-levensmiddelenzaken resteert in Westzaan-noord één grote supermarkt en één bakker. ■